

Ühiskonnaõpetus 9. klass

1 tund nädalas, kokku 35 ainetundi

Õpitulemused	Õppesisu ja õppetegevus
I Ühiskond ja sotsiaalsed suhted	
1. Meedia ja teave	
<ul style="list-style-type: none"> • Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, autorivastutus, reklaam ja plagiaat; • Iseloomustab näidete varal avaliku ja eraelu piiride seadmist ning ületamist; • Avaldab arvamust ajakirjanduses käsitletavate probleemide kohta; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks; • Teab reklaami funktsioone ja liike; • Tunneb ja austab autori õigusi ning vastutust; viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt. 	<p>Raamatukogu, internett. Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne.</p> <p>Kommunikatsioonieetika, avaliku ja eraelu piir; suhtlemiskultuur.</p> <p>Turunduskommunikatsioon, selle funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam jne. Autoriõigused ja -vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, üles- ja allalaadimine.</p> <p>Plagieerimine.</p>
2. Ühiskonna sotsiaalne struktuur	
<ul style="list-style-type: none"> • Teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus; • märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi; • väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust; • väärtustab soolist võrdõiguslikkust; • mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega. 	<p>Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm.</p> <p>Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused.</p> <p>Sotsiaalne sidusus. Sotsiaalne tõrjutus.</p> <p>Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus.</p> <p>Solidaarsus. Väärtused ja identiteedid.</p> <p>Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid.</p>
3. Ühiskonna institutsionaalne struktuur – avalik sektor, erasektor, kolmas sektor	
<ul style="list-style-type: none"> • teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, äri sektor, eraettevõtte, mittetulundussektor, sihtasutus; • selgitab ühiskonna sektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas; • teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi. 	<p>Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused). Erasektor kui kasumile suunatud sektor. Kolmas sektor kui mittetulundussektor. Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused.</p>
4. Ühiskonnaliikmete õigused	
<ul style="list-style-type: none"> • teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid inimõigused, põhiõigused; 	<p>Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel. Inimõiguste</p>

<ul style="list-style-type: none"> • tunneb inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid; • kirjeldab õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost; • tunneb riske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust otsida abi 	rikumise ärahoidmine. Vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm. Põhiõigused; sotsiaal-majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused. Lastekaitse rahvusvahelised probleemid. Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne ekspluateerimine jm. UNICEFi tegevus.
II Riik ja valitsemine	
1. Demokraatia	
<ul style="list-style-type: none"> • teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus; • selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises; • tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igapäev võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi; • eristab demokraatial ja autokraatiat, võrdleb demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni; • selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid 	Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused. Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus ja tasakaal. Õigusriik. Kodanikuvabadused ja -õigused.
2. Eesti valitsemiskord	
<ul style="list-style-type: none"> • teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt; erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik; • tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart); • mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda. Oskab leida vajalikku õigusakti, kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT); • teab riigi- ja omavalitsusasutuste struktuuri, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaalide kasutusvõimalusi; • tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi; väärtustab Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsuse saamise tingimusi; • selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid; 	Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Riigikogu koosseis ja ülesanded. Valitsuse moodustamine ja ülesanded. Vabariigi President. Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll. Kohus. Kohalik omavalitsus. Õigussüsteem: Eesti kohtusüsteem. Õigusaktide kasutamine. Alaealiste õiguslik vastutus. Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused. Kodanikuõigused ja -kohustused. Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis. Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad. Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad; nende rollid. Valimiskampaania. Teadlik hääletamine. Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides.

<ul style="list-style-type: none"> • teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on; nimetab Eesti parlamendierakondi; teab Euroopa Liidu liikmelisusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja 	
<p>III Kodanikuühiskond</p>	
<p>teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid kodanikuühiskond, vabaühendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus;</p> <ul style="list-style-type: none"> • mõistab kodanikuühiskonna ja vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärgid; • iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel; • analüüsib kodanikuühiskonnas tegutsemise võimalusi ja probleeme ning pakub lahendusi 	<p>Kodanikuühiskonna olemus ja põhijooned. Vabaühendused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused. Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Vabatahtlik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse. Noorte osalusvõimalused. Euroopa noored. Noorteprojektid. Käitumine kriisioludes.</p>
<p>IV Majandus</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investering, tarbijakaitse; • Tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu; • Analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimise ja karjääri planeerimisel; • Tunneb eelarve koostamise põhimõtteid; oskab arvutada netopalka; • Tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbib säästlikult; • Kirjeldab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, ettevõtluse ja riigi rolli majanduses; selgitab maksustamise eesmärgid, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega. 	<p>Turumajanduse põhijooned. Ettevõtluse vormid: AS, OÜ, FIE. Ettevõtluse roll ühiskonnas. Riigi roll majanduses: planeerimine ja regulatsioon. Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine. Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksumaksmine. Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus. Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus. Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjatele ja töötajatele. Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase ettevalmistuseta inimesed tööturul. Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide püstitamine ja ressursside hindamine. Palk ja palgaläbirääkimised. Isiklik eelarve. Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus. Säästmine ja investeerimine. Laenamine. Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglane tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused. Isiklik ettevõtlus.</p>